

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

K AKTUÁLNÍM OTÁZKÁM ZVYŠOVÁNÍ KVALIFIKACE V ZEMĚDĚLSTVÍ

Ve dnech 13. a 14. listopadu 1985 se uskutečnilo v Nitře zasedání komise sociologie odboru ekonomiky, organizace a řízení ČSAZ k aktuálním otázkám zvyšování kvalifikace pracovníků v zemědělství v procesu vědeckotechnického rozvoje.

Generální linie dalšího rozvoje socialistické společnosti, stanovená XVI. sjezdem KSČ a rozpracovaná plenárními zasedáními ÚV KSČ, se zejména v 8. a 11. zasedání důsledně orientuje na intenzifikaci růstu ekonomiky, na zvýšení efektivity a kvality práce ve všech člancích společenské výroby. Jedním ze základních předpokladů zvládnutí náročných úkolů hospodářského rozvoje je všestranný růst kvality lidského faktoru, přičemž mezi určující znaky kvalitativních stránek socialistické rozšířené reprodukce pracovní síly patří její vzdělanost a v širším pojetí kvalifikace pracovníků, která má povahu dlouhodobého výrobního faktoru. Dlouhodobý charakter má jednak výchovně vzdělávací proces všeobecný spolu s profesní přípravou na povolání (10—18 let), jednak působení pracovníka ve společenském reprodukčním procesu (35—44 roků).

V období vědeckotechnického rozvoje jako procesu zasahujícího celou společnost a působícího i na kvalifikační strukturu a úroveň pracovních sil je premisou efektivity využívání pracovníků v odvětvích národního hospodářství kvalifikovaná objednávka potřeb kvalifikovaných pracovníků, vyjádřená počtem a strukturou kvalifikovaných pracovníků podle stupně vzdělání a skupin studijních oborů. Základním cílem všech pracovišť vědeckovýzkumné základny, zabývajících se faktory ovlivňujícími potřebu a vývoj kvalifikace v 7. pětiletce, bylo teoreticko-metodologické systémové rozpracování činitelů, vazeb a směrů působení na optimalizaci vztahů potřeb a zdrojů kvalifikovaných pracovníků. Disproporce mezi potřebou a zdroji kvalifikovaných pracovníků v obou směrech vede ke snižování společenské efektivity vzdělání, ať už jde o chybějící kvalifikaci, nevyužívanou kvalifikaci, nebo naopak nadměrný počet kvalifikovaných pracovníků.

S analýzou profilu absolventů vysokých škol činných v resortu zemědělství a výživy vystoupila na jednání ing. Stella Nedělová, CSc., z ÚRŘP Praha, pracoviště Brno. Ve svém vystoupení konstatovala, že problematika připravenosti absolventů vysokých škol se stává v současné době jednou z rozhodujících při zajišťování úkolů a rozvoje odvětví s využíváním faktorů intenzifikace a zvyšování kvalitativních charakteristik vstupů a výstupů reprodukčního procesu. Revoluční proces ve vzdělání se projevuje nejen kladením vysokých požadavků na teoretickou výuku, na spojení výuky studentů s výzkumnou prací, ale především na spojení vyučování s produktivní prací. Aktualizace vzdělání tedy spočívá v zajištění souladu obsahu vzdělání s požadavky vědeckotechnického rozvoje (důraz na polytechnizaci výuky, vyzbrojení studentů znalostmi vědeckých principů výroby a obecnými technickými vědomostmi, nutnými pro práci ve výrobě).

V odvětví zemědělství pracovalo v roce 1983 42 517 vysokoškolsky vzdělaných odborníků, z toho 34 973 (tj. 82,25 %) absolventů všech oborů vysokých škol zemědělských, veterinárních a ekonomických. Proto byla jako podklad kvalifikované formulace společenské objednávky odborné složky jejich profilů ze sféry uživatelů (federálního a národních ministerstev zemědělství a výživy) uskutečněna v roce 1984 analýza profesních (činnostních) polí, které pokrývají absolventi do 5—6 let po absolutoriu. Z VŠE byl vzat v úvahu pouze obor ekonomika zemědělství, jehož absolventi jsou v průběhu studia připravováni pro činnost v resortu zemědělství a výživy.

Analýza profesních polí byla uskutečněna expertní metodou, která se z dostupných metod, rozpracovaných v zahraničí teprve v posledních dvou desetiletích, jevila pro námi sledovaný soubor jako nejvhodnější. Pro přehlednější zhodnocení jednotlivých pracovních činností byly tyto činnosti shrnuty podle charakteru výkonu do 13 okruhů, přičemž každá z nich byla hodnocena klasifikačními kritérii

(stupnice 1—3) z hlediska perspektivnosti (horizont roku 2000), frekvence, významu a připravenosti absolventa na výkon činnosti.

Z vybraných 3524 činností, které považovaly komise expertů pro dané studijní obory za nejcharakterističtější a podrobily je analýze, bylo hodnoceno 1061 jako vykonávaných s dobrou profesní přípravou (30,1 ‰), činností vykonávaných velmi často 965 (27,4 ‰), činností se stoupající perspektivností 2251 (63,9 ‰) a činností zásadního významu 2300 (65,3 ‰).

Nezanedbatelným rubem mince je zjištění nedostatečné profesní přípravy u 613 činností, tj. 17,4 ‰ z celkového souboru. Citelnější nedostatky jsou patrné ve sféře plánování, v technicko-technologické přípravě výroby, v oblasti řízení jak výrobních procesů, tak lidí, a v jednání a zacházení s lidským faktorem. Při přímém výkonu pracovních operací chybí povětšinou zkušenost a dovednost, v okruhu sociálně ekonomických informací až překvapuje neznalost základních evidenčních prací, účetnictví a uplatňování kalkulačních metod a ukazatelů efektivnosti. Absolventi neovládají umění pracovat s novými poznatky, s informacemi apod.

Analýza efektivnosti odborné složky vzdělání absolventů vysokých škol, jejíž součástí je uskutečněná analýza činnosti, si zaslouží podstatně větší pozornost, než jí bylo možno až dosud věnovat, a počítá se s jejím rozšířením a využitím jak ve sféře pedagogické (transformování poznatků do profilu absolventa příslušného oboru), tak v centrální řídicí sféře.

Doc. JUDr. PhDr. Antonín Burian, CSc., náměstek ředitele ÚRŘP, předložil materiál o *připravenosti absolventů VŠZ na požadavky zemědělské praxe*. V materiálu konstatoval, že vědeckotechnická revoluce, jež se stala jedním z rozhodujících atributů určujících svým průběhem osud třídně rozděleného světa, může být akcelerována i retardována nejen souladem výrobních sil s výrobními vztahy, ale i úrovní řídicích činností, pro něž každý systém vymezuje prostor odpovídající jeho specifikám, i kvalitu odrážející stupeň dosahované přípravy těchto kádrů.

Je v našich silách, aby tato kvalita odpovídala potřebám praxe. Proto se stává nezbytným orientovat vysokoškolskou výuku budoucích řídicích pracovníků i na našich vysokých školách zemědělských tak, aby nám lidský faktor (pro socialismus zdroj nevyčerpatelných možností) byl silou plně využívající a stále rozvíjející nabídku, danou technickými parametry současnosti. Jen tak může naše společnost prokázat svoje přednosti, svou životaschopnost, právo na to, aby předznamenávala budoucnost lidstva.

Předložená práce vyšla z aktuální potřeby sladit úroveň lidského faktoru se stále náročnější úrovní technicko-technologických, organizačních a sociálních procesů odehrávajících se v našem zemědělství a prozkoumala rozhodující článek tohoto dění — řídicího pracovníka. Kvalifikovaného, mladého, perspektivního — absolventa vysoké školy zemědělské, jemuž v brzké době svěříme osud vědeckotechnického rozvoje sektoru, jemuž je všude ve světě přiznávána strategická úloha.

K *problematice dalšího vzdělávání vysokoškolsky vzdělaných pracovníků* předložil materiál doc. ing. Ján Bakša, CSc., prom. ped., vedoucí katedry pedagogiky VŠZ v Niře. Materiál se zabývá dalším zdokonalováním forem postgraduálního studia. V závěrech práce je konstatováno, že v působnosti ministerstva školství se žádá uzákonit postgraduální studium jako nevyhnutelnost související se systémem celoživotního vzdělávání inženýrů v zemědělsko-potravinářském komplexu. Zároveň by měly být schváleny rámcové učební plány pro jednotlivé obory, ve kterých by se počítalo s určitou rezervou pro doplnění nejnovějšími poznatky vymezeným podílem počtu hodin. Postgraduální studium by měly obsahově zabezpečovat pouze vysoké školy podle požadavků resortu.

Vysoké školy by měly zpracovat varianty učebních osnov podle učebních plánů schválených ministerstvem školství. Učební osnovy musí mít určenou i povinnou a doporučenou literaturu. Pro posluchače je potřebné připravit stručné přehledy a pro každý obor vytvořit lektorský sbor z nejvýspělejších pedagogů vysoké školy a odborníků z praxe. Pro postgraduální studium je třeba stabilizovat vzorové učebny vybavené dostatečnou audiovizuální technikou a laboratorním zařízením a vytypovat pro exkurze nejen výrobní podniky, ale i vědeckovýzkumná zařízení. Ve výuce postupně více uplatňovat moderní aktivizační vyučovací metody a závěrečné práce orientovat na projekty praktického použití, a to i z teoretické oblasti.

V rámci resortu je třeba připravit atestační systém vzdělávání a ve spolupráci s vysokými školami obsahově připravit postgraduální studium podle oborů.

Organizačně vytvořit systém vzdělávání po ukončení vysoké školy jako celoživotní vzdělávací cyklus stabilizací funkční a platovým postupem. Využívat v rámci celoživotního vzdělávacího cyklu i ostatní formy postgraduálního vzdělávání v kontinuitě na studium vysoké školy a postgraduálního studia. Je nutno zajistit evidenci absolventů vysokých škol v resortu a sledovat jejich ideově politický a odborný růst v celém produkčním věku. Plány politického a odborného růstu kromě jiných kritérií sladovat s pětiletými plány, zabezpečit všechny formy studia dostatečným množstvím potřebné literatury. Periodicky zhodnocovat přínos postgraduálního studia a využití zpracovaných projektů v konkrétní praxi.

Ke všem předloženým materiálům následovala velmi rozsáhlá a bohatá diskuse. Závěrem bylo konstatováno, že urychlené uplatňování výsledků vědy a techniky v praxi je, jak bylo zdůrazněno na 8. zasedání ÚV KSČ, jedním z klíčových požadavků současné etapy budování rozvinuté socialistické společnosti. Urychlování vědeckotechnického rozvoje nutno proto považovat za významný úkol, který musí být součástí naší každodenní činnosti, neboť je bezprostředně spojen se zabezpečováním růstu společenské produktivity práce.

Proto otázky intenzifikace a vědeckotechnického rozvoje jsou soustavně zařazovány do výchovně vzdělávacího procesu. Současná etapa intenzifikace zvyšuje nároky na vědomosti a kvalifikaci lidí. Lidské poznání dosáhlo velkého rozmachu, člověk pronikl do tajů vesmíru i mikrosvěta a svoje poznatky je schopen stále rychleji realizovat v praxi. To všechno přineslo obrovské změny v charakteru práce, ve způsobu života a myšlení lidí v zemědělství.

Růst vzdělání a kvalifikace se však zatím v plné míře neuplatnil v kultuře práce, v práci s lidmi a ve vedení pracovních kolektivů. Zpoždování efektu z důvodu vyšší kvalifikace souvisí mimo jiné s celkem novými požadavky na přípravu kvalifikované pracovní síly a na profesionální připravenost. Plnění těchto požadavků vystupuje zvláště naléhavě v etapě přechodu na cestu intenzivního vývoje. Proto se těmto otázkám v poslední době více a hlouběji věnují společenské vědy, stranické a státní orgány.

Všechny předložené materiály a přednesené diskusní příspěvky budou pro potřebu vědecké a odborné veřejnosti vydány ve sborníku ČSAZ. Projednané a schválené materiály byly předány k dalšímu využití odboru ekonomiky, organizace a řízení ČSAZ a předsednictvu ČSAZ.

Ing. Zdeněk Krůček, CSc.